

ФАКУЛЬТЕТ
НАУК ПРО
ЗДОРОВ'Я

fama
custom research agency

КВІТЕНЬ-ЖОВТЕНЬ 2021
УКРАЇНА

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЛЯ В УКРАЇНІ

від усвідомлення до захисту

FAMA.AGENCY

Проект реалізовано Дослідницькою агенцією Fama на замовлення та у співпраці із Центром гідності дитини УКУ. Погляди авторів, викладені у цій публікації, не обов'язково відображають погляди Центру. Дослідження стало можливим за підтримки Porticus.

Над звітом працювали:

- **Христина Шабат**, керівниця “Центру гідності дитини УКУ”
- **Мар'яна Малачівська-Данчак**, к.с.н., CEO Дослідницької агенції Fama
- Аналітики Дослідницької агенції Fama – **Юліанна Батіна, Інна Івасенко, Юлія Дутчак, Уляна Супрунюк**
- **Станіслава Топчій**, фахівець з візуалізації даних
- **Мар'яна Кузько**, менеджер проєктів Дослідницької агенції Fama

Центр гідності дитини розпочав свою роботу у січні 2021 року в Українському Католицькому Університеті. Це ключовий експертний, освітній та науковий центр з протидії сексуальному насиллю над дітьми в Україні. Місія Центру - У Церкві та суспільстві творити культуру,

де гідність дитини є безумовною цінністю. Сприяти формуванню безпечного середовища і запобіганню сексуальному насильству.

Сьогодні Центр діє у чотирьох напрямках: науковий, академічний, робота з духовенством і церковним середовищем, публічне просвітництво.

Наше завдання, щоб кожна дитина почувалась в безпеці, а кожен дорослий розумів як побачити дитину чи зраненого однолітка, який потребує допомоги. Ми прагнемо, щоб тема сексуального насильства над дітьми більше не була табуованою, а усі, хто працюють з дітьми мали відповідні безпекові навички, імплементовані політики та знали як діяти в кризових ситуаціях.

**Дослідницька агенція Fama
BRight Data for Right Decisions**

Ми досліджуємо суспільство та знаходимо відповіді для тих, хто творить сьогоднішнє. Ми починалися як студентський стартап, а сьогодні розробляємо дослідницькі рішення для вирішення управлінських проблем у сфері публічного врядування, бізнесу та політики, реалізуємо масштабні міждисциплінарні комплексні дослідження спільно з українськими та міжнародними партнерами. Ми є акредитовані Соціологічною Асоціацією України (САУ) та маємо успішний досвід реалізації проєктів у рамках програми грантової підтримки українських підприємств від Європейського банку реконструкції та розвитку. За десять років діяльності ми реалізували понад 450 проєктів, а завдяки застосуванню власних інноваційних методик, результати досліджень Fama вже неодноразово ставали одними із найточніших.

ЗМІСТ

06 ПЕРЕДМОВА

08 РЕЗЮМЕ

08 ПРО ПРОЄКТ

Методологічна довідка

Профіль учасників опитування

14 СЕКСУАЛЬНА ПРОСВІТА

Перший сексуальний досвід

Емоції пов'язані зі словом “секс”

Джерела інформації про секс

Секспросвіта для дітей

26 СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЛЯ

Поширені уявлення про сексуальне насилля

Уявлення про кривдника та жертву

Жертви секснасилля

Загрози для дітей

Поведінка у випадку підозри про розбещення дитини

ПЕРЕДМОВА

ЦЕНТР ГІДНОСТІ ДИТИНИ УКРАЇНСЬКОГО КАТОЛИЦЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

У грудні 2019 року від імені Синоду Єпископів Блаженніший Святослав (Шевчук) звернувся до УКУ з проханням про створення Центру для надання підтримки у навчанні семінаристів, релігійних організацій та світських установ у питаннях захисту дітей.

Коли ми розпочали нашу роботу у січні 2021 року, то мали стільки невідомих у нашому "рівнянні", що жодна формула не підходила для його розв'язання.

Починати просто не було з чого. З однієї сторони ми знали, що Україна входить в "триюку" світових виробників порно за участю дітей, а з іншої теж знали про близько 400 випадків зареєстрованих злочинів проти дитячої сексуальності на рік. Згодом ми зрозуміли, що статистика різних інституцій не сумується і ми не можемо отримати жодних об'єктивних даних, щоб розуміти точки болю.

Як організація, яка системно працює з Церквою, ми також хотіли зрозуміти як Церква може впливати на формування нульової толерантності до насильства у суспільстві і на чому варто акцентувати. Ще одна причина, з якої виникло це дослідження та, що вже з 2018 року Католицька церква в усьому світі посилено працює над формуванням безпечного середовища та нульової толерантності до насильства у своїх структурах. Таким чином УГКЦ стала однією з перших організацій в Україні, яка окрім того, що відкрито заявляє про свою позицію нульової толерантності до насильства, ще й сформувала структури всередині Церкви для прийняття повідомлень про злочини щодо статевого зловживання та сформувала механізм негайного реагування на них.

Тож для того, щоб системно підійти до розв'язання питань сексуальних зловживань над дітьми в Україні ми вирішили звернутись до вивчення досвіду українців. Чи справді в Україні така ж статистика, як заявляє ВООЗ, чи правда, що жертви зазвичай мовчать, і які ефективні механізми превенції можуть бути застосовані для запобігання сексуальному насильству та, найголовніше, – хто це має робити?

У цьому дослідженні, яке ми готували понад півроку, ми знайшли відповіді на ці запитання і навіть вивели можливу модель статевого виховання в школах. Для чого це? Дуже важливо розуміти проблему зсередини. Нам часто здається, що насильство над дітьми це якась не наша, а американська чи європейська проблема, а воно тут, між нами, і ми бачимо ті страшні відсотки. Також за допомогою цього дослідження ми підтвердили існування різних стереотипів як, наприклад, ті, що насильство зазвичай чинять незнайомці, або що порнографія може бути освітнім матеріалом для дітей.

Тому в системі домашнього виховання та освіти загалом ми й далі навчаємо дітей боятись чужих, замість того, щоб вміти виставляти власні межі безпеки. Поняття безпеки змінилось. Воно вже не дорівнює "забезпеченості", батьки хочуть, щоб з дітьми говорили про безпеку, діти хочуть, щоб з ними говорили саме батьки, батьки покладаються на освіту, освіта на батьків і ми отримуємо замкнене коло тиші в той час, як кожна п'ята дитина хоча б раз в житті пережила досвід сексуального насильства і кожна 25 в Україні пережила зґвалтування. Що далі? Далі час дій. Єдиною ефективною дією може бути превенція. Ми починаємо роботу над механізмами небайдужості в Церкві та суспільстві. Кожен, хто працює з дітьми, має знати як побачити дитину, яка потерпає від насильства та як діяти. Навчання, семінари, тренінги, курси онлайн та академічні. Саме час зрозуміти, що таке по справжньому безпечне дитинство.

Христіна Шабат,
керівниця "Центру гідності дитини УКУ"

ДОСЛІДНИЦЬКА АГЕНЦІЯ FAMA

"Ми майже нічого не знаємо про статистику сексуального насилля над дітьми в Україні", – з таким запитом на початку 2021 року до агенції Fama звернулися представники Центру гідності дитини. Воно й не дивно, адже тема сексуального насилля у нашій країні табуована та дуже чутлива. Статистика звернень до лікарів чи правоохоронців показує масштаб проблеми дуже викривлено, бо далеко не всі жертви насилля готові та мають змогу озвучити проблему. Часто родичі кривдника стають на його захист, бо не вірять, що таке могло трапитися у їхній родині. Або ж не хочуть "вносити сміття на вулицю", тим самим ще більше травмуючи жертву. Водночас багато неповнолітніх жертв навіть не усвідомлюють, що над ними вчиняли сексуальне насилля чи розбещення. Іноді усвідомлення приходить у зрілому віці. Але не до всіх.

Відтак перед нами як дослідницькою агенцією постав виклик – як дослідити тему сексуального насилля над дітьми й отримати відверті відповіді та в той же час не скривдити нагадуваннями тих, у кого був відповідний досвід?

Ми могли б послуговуватись даними щодо сексуального насилля світової спільноти. Є чимало досліджень цієї теми, але єдиної стандартизованої методології – немає. В Україні проводились кілька досліджень щодо сексуального насилля та секспросвіти. Серед них:

- Опитування громадської думки з питань насильства стосовно дітей (КМІС, 2015),
- Обізнаність та ставлення вчительської спільноти і батьків до комплексної сексуальної освіти (Cedos, 2020),
- Особливості розслідування та судового розгляду справ, пов'язаних з сексуальним насильством щодо дитини, зокрема онлайн, та торгівлею дітьми (МБО "Служба порятунку дітей", 2021).
- Сексуальне насильство над дітьми та сексуальна експлуатація дітей в Інтернеті в Україні (МБО "Служба порятунку дітей" у партнерстві із Уповноваженим Президента України з прав дитини, 2021)

У межах нашого дослідження ми вирішили охопити відразу кілька напрямків, які б не лише допомогли зрозуміти масштаби проблеми, але й допомогли мінімізувати їх у майбутньому. Відтак ми дослідили уявлення суспільства щодо сексуальної безпеки, персональний досвід респондента, його поведінку у випадку підозри про розбещення дитини та ставлення респондентів до впровадження сексуальної просвіти в Україні як один із механізмів захисту.

Уявлення щодо сексуальної безпеки

Про проблему сексуального насилля говорять медики, правоохоронці, представники захисних організацій, та чи справді тема сексуального насилля "болить" широкій громадськості?

У дослідженні наша команда зробила великий акцент на тому, чи українське суспільство розцінює сексуальне насилля актуальною проблемою в країні.

Хто має бути відповідальним за попередження сексуального насилля над дітьми? Як респонденти трактують поняття сексуального насилля – це лише зґвалтування, чи не тільки? Наскільки поширеними є помилкові судження та стереотипи, пов'язані із сексуальним вихованням дітей та сексуальним насиллям? Яким є образ насильника та жертви?

Кількість постраждалих

Нам важливо було зрозуміти скільки є тих, хто мав травматичний сексуальний досвід реальний чи уявний? Яка частка громадян, старших за 16 років, зазнали сексуального насилля у різні періоди свого життя? Чи звертаються вони за допомогою? Чи інформували вони когось про те, що сталося?

Це дослідження не показує актуальної ситуації із сексуальним насиллям на групі неповнолітніх, але дозволяє побачити ретроспективу, отримавши відповіді дорослих, які в дитинстві зазнали насилля і таким чином зрозуміти, які наслідки ми матимемо.

Дії у випадку сексуального насилля

Унікатиме, вичікуватиме, делегуватиме чи братиме активну участь у вирішенні проблеми – як поводитиметься дорослий, коли запідозрить, що над дитиною скоєно сексуальне насильство? Чи зміниться поведінка від того, знайома дитина чи ні? Ми маємо відповіді на ці запитання.

Сексуальна просвіта

Тема сексуальної просвіти є безумовно важливою у контексті превенції насилля та дослідження причин його виникнення. Нам важливо було зрозуміти яким є персональний досвід сексуальної освіти у дитинстві? Чи має місце ця тема у структурі просвітницьких програм? Скільки українців виступають за запровадження секспросвіти в Україні та хто повинен освітою займатись: школа, медпрацівники, громадські організації, батьки чи хтось інший?

Відповіді на усі ці та інші запитання ви знайдете у цьому звіті. Висловлюємо сподівання, що дослідження сексуального насилля над дітьми матиме продовження, а отримані дані стануть основою для розробки превентивних програм та заходів.

Мар'яна Малачівська-Данчак,
к.с.н, засновниця Дослідницької агенції Fama

РЕЗЮМЕ ДАНИХ

В українських родинах не говорять про секс. Учасники дослідження розповідають, що вперше довідалися про секс від своїх друзів (42%). Подібні розмови з батьками відбулись у 17% респондентів. Помічними довідковими джерелами також були вчителі або вихователі (5%), книги (5%), розважальні фільми та відео (4%).

Водночас відповідальними за секспросвіту учасники дослідження визнають батьків (93%). Друзі дитини, що розповіли більшості респондентів свого часу про секс, опиняються на останньому щаблі (5%).

Загалом українці розуміють важливість секспросвіти для дітей. 46% респондентів вважають її необхідно починати ще до 8 років, 80% – у віці 9-13 років, 92% – після 14 років. Серед респондентів, у яких є діти, більше прихильників системної та ранньої секспросвіти, аніж серед тих, у кого дітей немає. Освітня програма повинна адаптуватись до віку слухача та включати не лише огляд анатомічних відмінностей між хлопчиками та дівчатками та, власне, репродуктивну функцію організму, але й теми, пов'язані із прийняттям себе та своєї сексуальності, гендерної рівності, безпеки в Інтернеті тощо.

33% українців сексуально активними стали у віці 16-17 років, ще 51% – після досягнення повноліття. Перші партнери зазвичай дещо старші [у 24% – 16-17 років, у 72% – старші 18 років].

Молодше покоління раніше дізнається про секс [66% вікової групи 16-35 дізнались про секс до 13 років, серед 36-55 таких – 52%] і раніше стартує з "практичними заняттями" [сексуально активними у віці 14-15 років стали 14% респондентів віком 16-35 років та 7% респондентів віком 36-55 років, у віці 16-17 років – 41% і 30%, відповідно, у віці 18+ – 44% і 62%, відповідно; випадків сексуальної активності до 13 років теж побільшало: 3% серед респондентів 16-35 років і 1% серед респондентів 36-55 років].

Дослідженням зафіксовано близько 2% випадків, коли перший сексуальний досвід трапився до 14 років, що згідно з Кримінальним кодексом України вважається злочином (навіть за згоди дитини).

Сексуальне насилля учасники дослідження трактують досить широко. До цієї категорії відносяться чимало дій сексуального характеру [від власне сексу до небажаних торкань чи витріщання], вчинені щодо неповнолітніх осіб. Немало таких дій відносять до сексуального насилля й у

випадках, коли мова йде про повнолітніх осіб. Йдеться про оральний секс [його у повнолітньому віці відносять до сексуального насилля 64% респондентів], проституцію (64%), підглядання за оголеними людьми (65%), отримання небажаних повідомлень сексуального характеру (69%), отримання небажаних інтимних фото чи відео (73%), ексгібіціонізм (75%).

У сексуальному насиллі здебільшого звинувачують того, хто його чинить (77%). Є, однак, такі респонденти, які бачать провину обох сторін (21%).

Згідно з уявленнями респондентів, кривдниками неповнолітніх переважно є незнайомці (62%), некрівні родичі (41%), друзі / однокласники (33%) або інші знайомі (32%). Найчастіше того, хто чинить секснасилля щодо неповнолітніх бачать як особу у віці 35-49 років (35%). 21% респондентів вважають, що жінки не можуть чинити сексуального насилля.

Жертвами сексуального насилля, згідно з уявленнями учасників дослідження, є діти у віці від 9 до 17 років (41%).

Згідно зі свідченнями учасників дослідження, близько 4% з них стали жертвами зґвалтування в дитинстві, 23% – жертвами сексуального насилля та / або домагань (в тому числі зґвалтування). Близько 40% серед тих, хто зазнав сексуального насилля чи домагань у дитинстві, розповідали про ситуацію кому-небудь, близько 43% – ні; 17% – не дали відповіді на уточнююче питання.

Відповідальними за попередження сексуального насилля щодо дітей учасники опитування називають у першу чергу – батьків дитини (92%), далі – педагогів (52%), а також шкільних психологів / соціальних педагогів (34%) та правоохоронні органи (52%).

У випадку виникнення підозри про розбещення дитини українці обіцяють не залишатись осторонь [проігнорують ситуацію близько 5% респондентів, коли мова про сторонню дитину, та близько 1%, коли мова про дитину найближчого оточення]. Але декларують активніше включення у ситуацію із близькою дитиною (аніж чужою), безвідносно до віку дитини.

ПРО ПРОЄКТ

В україномовних джерелах прикметникові форми сексу і статі часом ототожнюються. Вільно співіснують поняття "сексу" та "статевого акту", "сексуальний потяг" та "статевий потяг", "сексуальної освіти" та "статевого виховання". Причина може ховатися у походженні слова "секс", запозиченого з англійської, де воно також має значення "стать". Водночас, згідно з нашими спостереженнями, часом "секс" (що сприймається провокативно) підміняють більш нейтральним "стать". У цьому звіті ми використовуємо саме поняття "секс" та похідні від нього, адже вважаємо його оптимальним з точки зору змістової вичерпності, оскільки дослідження стосується дій та настанов сексуального характеру, а не фізіологічних особливостей організму.

Це дослідження фокусується на темах сексуального насилля та сексуальної просвіти і ось яких визначень ми дотримуємось:

- **Сексуальне насилля** включає примусовий завершений сексуальний контакт або спробу такого сексуального контакту; примусові дії сексуального характеру без контакту (такі як вуайеризм або сексуальна наруга); акти секс-торгівлі людьми стосовно когось, хто не може дати згоду або відмовитися, та онлайн експлуатація. [Згідно з Посібником INSPIRE: дії для впровадження семи стратегій задля припинення насильства стосовно дітей, ВООЗ]
- **Сексуальна просвіта** – процес викладання та вивчення когнітивних, емоційних, фізичних та соціальних аспектів сексуальності. Її метою є забезпечення дітей і підлітків знаннями, вміннями, навичками та настановами, що дозволять їм підтримувати власне здоров'я, добробут та гідність, будувати шанобливі соціальні й сексуальні стосунки, розуміти вплив їхніх рішень на власне благополуччя та благополуччя інших, а також розуміти й бути спроможними захистити власні права протягом життя. [Згідно з "Міжнародним технічним керівництвом з сексуальної освіти" Фонду ООН у галузі народонаселення]

МЕТОДОЛОГІЧНА ДОВІДКА

Дослідження проводилось 6-19 серпня методом face-to-face рекрутинг та самозаповнення анкет респондентами. Загалом було опитано 1600 респондентів віком від 16 до 55 років.

Ми застосували багатоступеневу пропорційну стратифікаційну вибірку з використанням маршрутного методу та квотуванням на останньому щаблі. Квотування здійснювали за такими соціально демографічними характеристиками як вік і стать. Регіони дослідження:

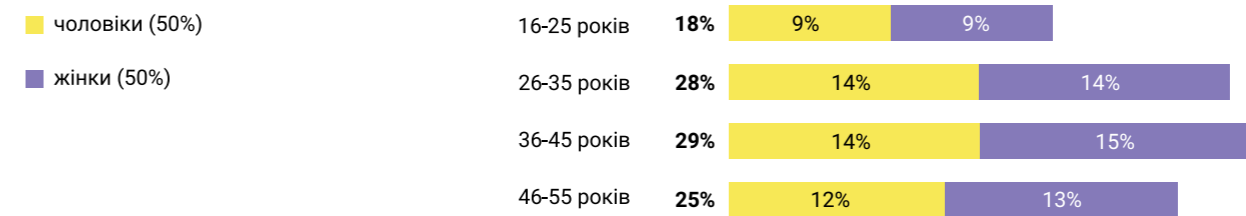
- Захід – Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Тернопільська і Чернівецька області;
- Північ – Волинська, Рівненська, Житомирська, Київська області та м. Київ;
- Схід – Чернігівська, Сумська, Полтавська, Харківська та Луганська [окрім територій, що не підконтрольні Україні] області;
- Південь – Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька та Донецька [окрім територій, що не тимчасово підконтрольні Україні] області;
- Центр – Хмельницька, Вінницька, Черкаська, Кіровоградська та Дніпропетровська області.

Похибка репрезентативності вибірки з довірчою ймовірністю 0,954 не перевищує:

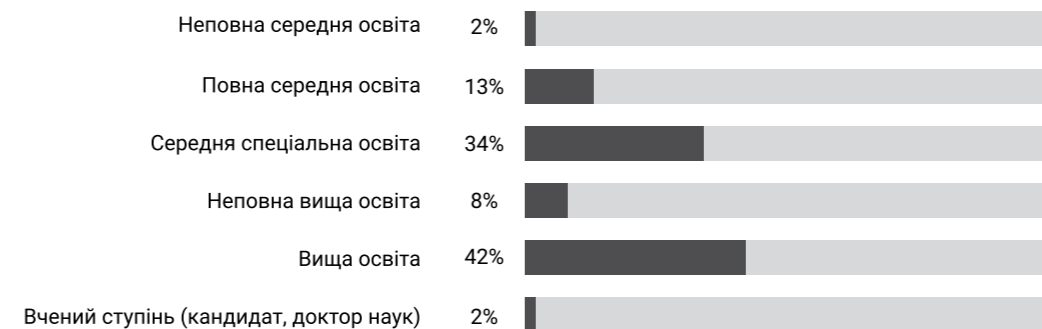
- 2,5% – для показників близьких до 50%;
- 2,1% – для показників близьких до 25% або 75%;
- 1,5% – для показників близьких до 10% або 90%;
- 1,1% – для показників близьких до 5% або 95%;
- 0,5% – для показників близьких до 1% або 99%.

ПРОФІЛЬ УЧАСНИКІВ ОПИТУВАННЯ

СТАТЕВО-ВІКОВИЙ РОЗПОДІЛ

ОСВІТА

ВІРА

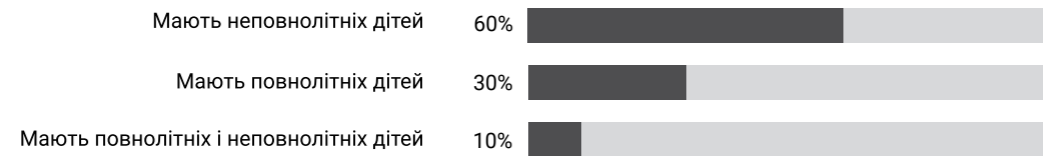
ВІРОСПОВІДАННЯ

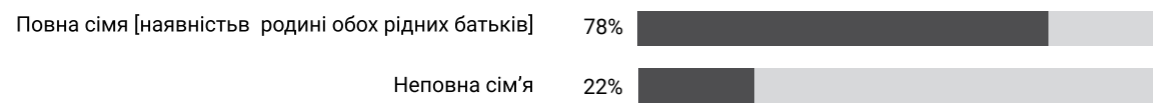
НАЯВНІСТЬ ДІТЕЙ

ВІК ДІТЕЙ [СЕРЕД ТИХ, ХТО МАЄ]

ТИП СІМ'Ї, У ЯКІЙ ВИХОВУВАЛИСЯ РЕСПОНДЕНТИ [СПІЛЬНЕ ПРОЖИВАННЯ]

СКЛАД СІМ'Ї, В ЯКІЙ ВИХОВУВАЛИСЬ РЕСПОНДЕНТИ

01 СЕКСУАЛЬНА ПРОСВІТА

СЕКСУАЛЬНА ПРОСВІТА

ПЕРШИЙ СЕКСУАЛЬНИЙ ДОСВІД

умовні позначення

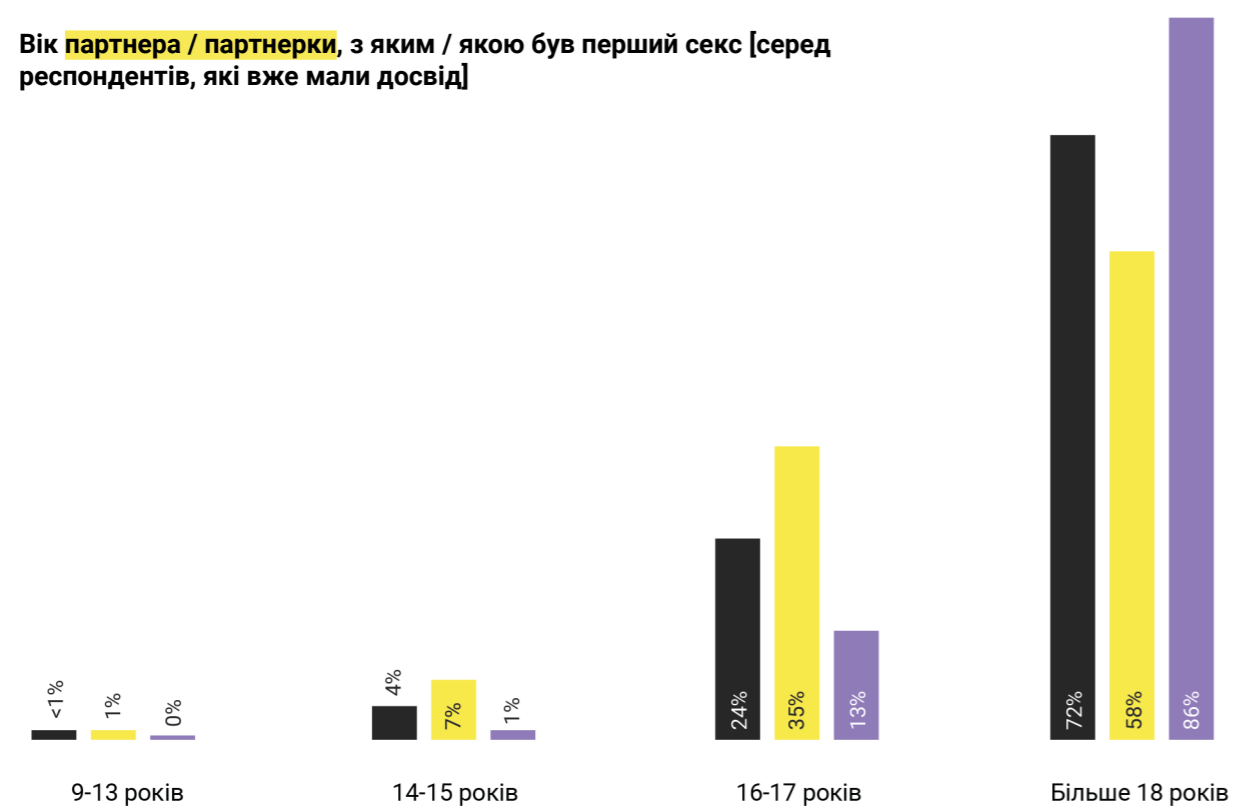
■ Загалом ■ Чоловіки ■ Жінки

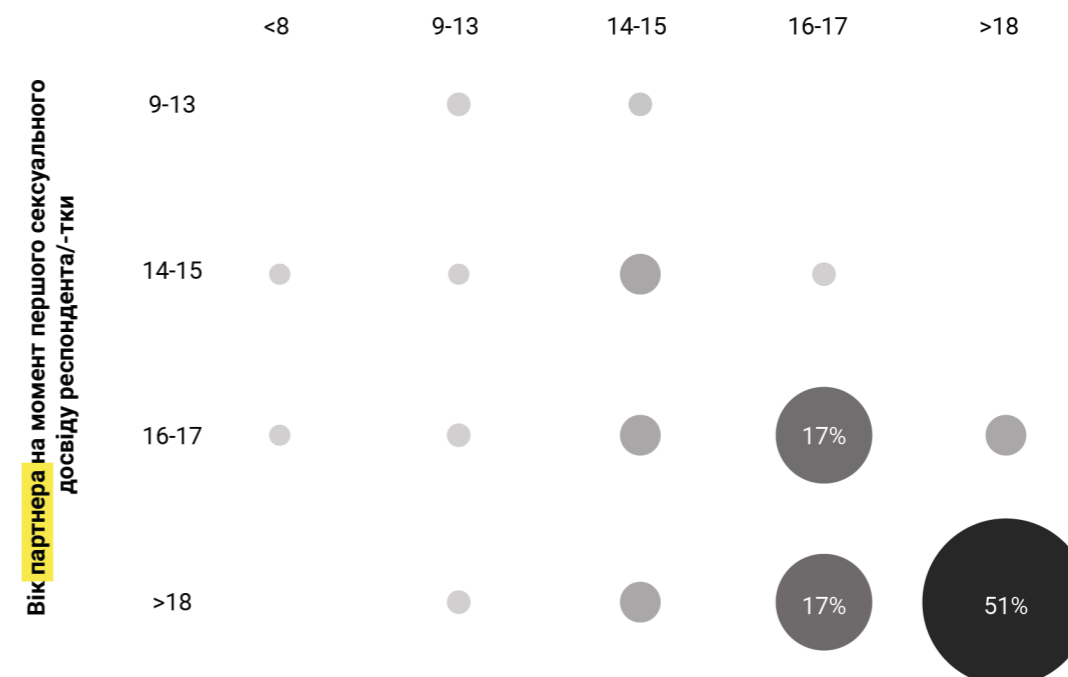
Типовий для українців вік старту сексуальної активності – 16+ [33% у віці 16-17 років, 51% – після 18 років]. Чоловіки дещо раніше вступають у сексуальне життя. Водночас та ж тенденція не спостерігається, коли мова йде про вік сексуального партнера / партнерки; на основі чого можна припустити, що здебільшого перший секс трапляється з більш досвідченим партнером / партнеркою.

Ми спостерігаємо скорочення віку вступу в сексуальне життя. Якщо 67% респондентів 46-55 років "чекали" до повноліття, серед 36-45-річних таких вже 57%, 26-35-річних – 46%, 16-25-річних – 40%. Натомість частка тих, хто мав перший секс у підлітковому віці (14-15 років) більша серед молоді (16-35 років).

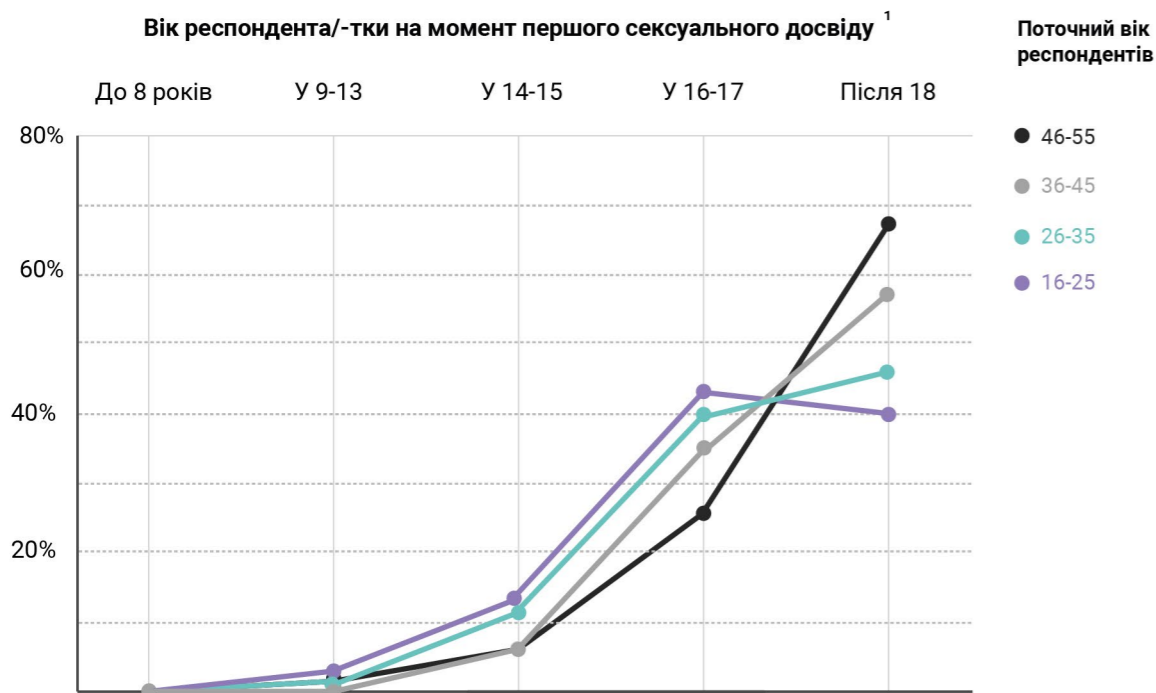
Вік партнера / партнерки, з яким / якою був перший секс [серед респондентів, які вже мали досвід]

Вік респондента/-тки на момент першого сексуального досвіду

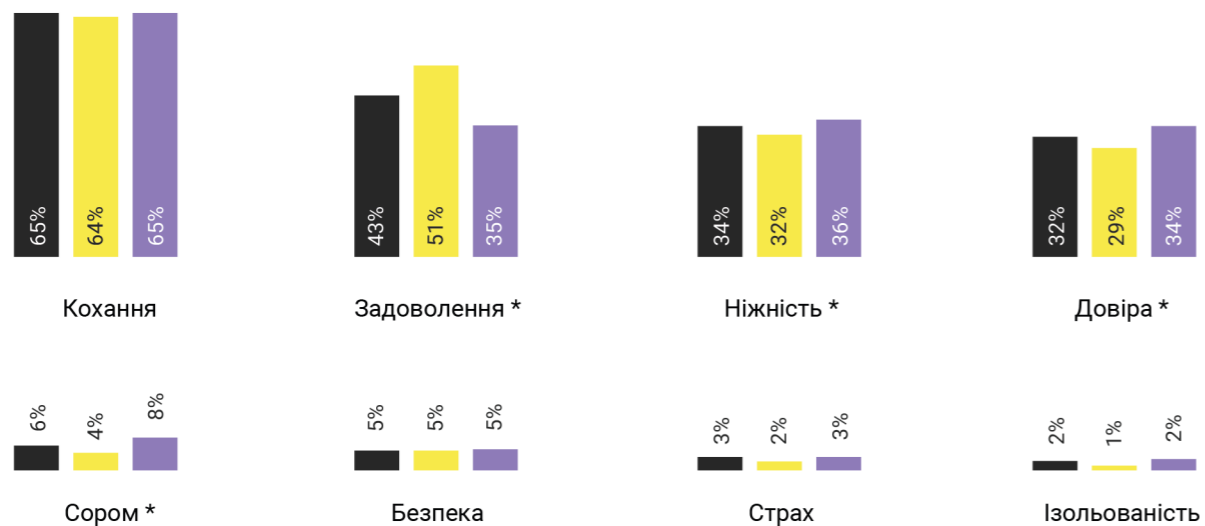
ЕМОЦІЇ ПОВ'ЯЗАНІ ЗІ СЛОВОМ "СЕКС"

Асоціації, що викликає слово "секс", у більшості випадків носять позитивну конотацію: кохання (65%), задоволення (43%), ніжність (34%), довіра (32%), збудження (31%), відповідальність (23%). Та не завжди секс сприймається як щось позитивне: 7% опитаних відчувають тривожність, коли чуять це слово, 3% – страх, 2% – ізолюваність, по 1% – огиду або провину. Емоція, асоціація або ставлення до чогось може формуватися на основі досвіду або знань. Не виключаємо, що причиною негативних асоціацій є неприємні події пов'язані із сексом, у які потрапляли опитані або свідками яких стали.

ЗАГАЛОМ АСОЦІАЦІЇ ВИКЛЮЧНО ПОЗИТИВНОЇ КОНОТАЦІЇ ПРИСУТНІ У НАБОРАХ 84% РЕСПОНДЕНТІВ, ВИКЛЮЧНО НЕГАТИВНОЇ – 3% РЕСПОНДЕНТІВ. 13% УЧАСНИКІВ ОПИТУВАННЯ ОБИРАЛИ ЯК ПОЗИТИВНІ, ТАК І НЕГАТИВНІ АСОЦІАЦІЇ.

Асоціації чоловіків і жінок щодо сексу різняться. Зокрема, "задоволення" обирають 51% чоловіків та 35% жінок, "збудження" – 40% чоловіків і 22% жінок. 8% жінок, коли чуять про секс, відчувають сором, серед чоловіків таких вдвічі менше – 4%.

Емоції та відчуття, що викликає слово "секс"²

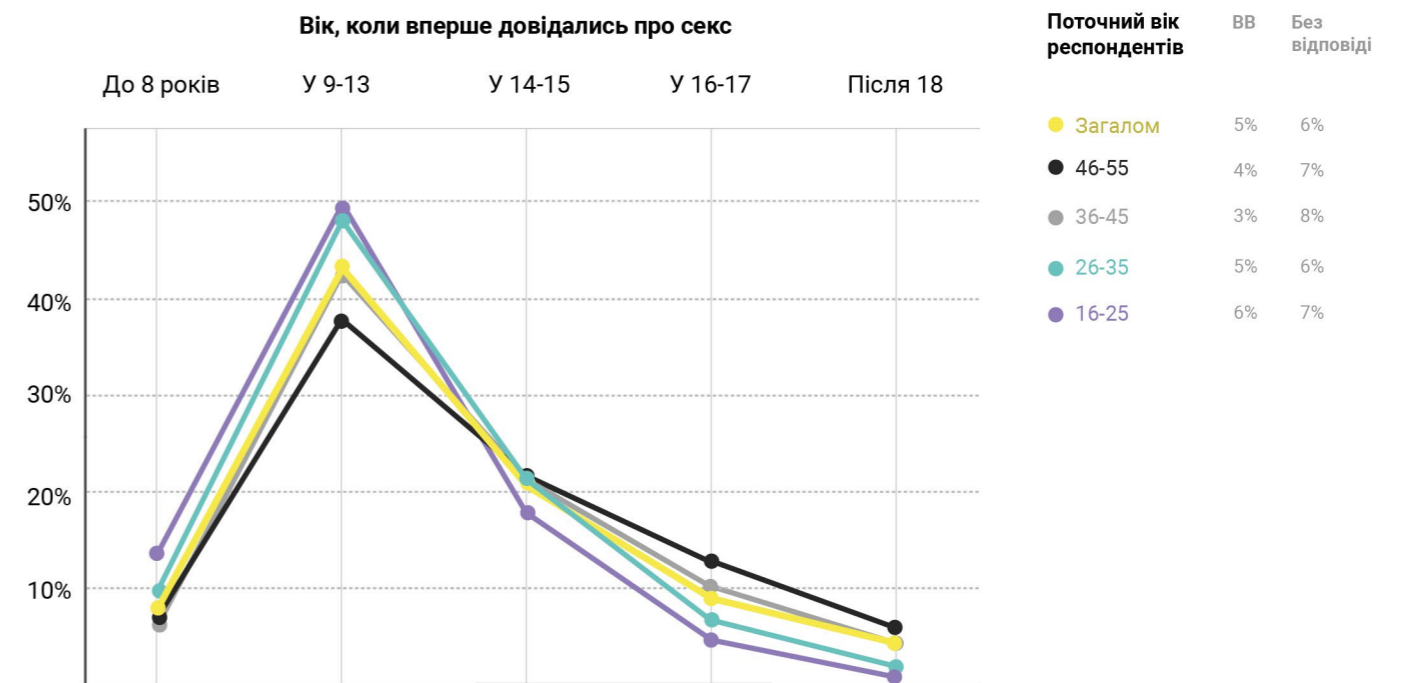
умовні позначення
 ■ Загалом ■ Чоловіки ■ Жінки

ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ ПРО СЕКС

Фахівці не називають якогось спеціального віку, коли слід розмовляти з дітьми про секс. Левова частка українців вперше дізнались про секс у віці 9-13 років (66%). Сучасна молодь (16-35 років) відкрила для себе цю тему дещо раніше, ніж молодь 1970-1980-х років.

Джерелом сексуальної просвіти для 42% опитаних стали друзі, а для 17% – батьки. Ці джерела сексосвіти однаково актуальні для усіх вікових груп.

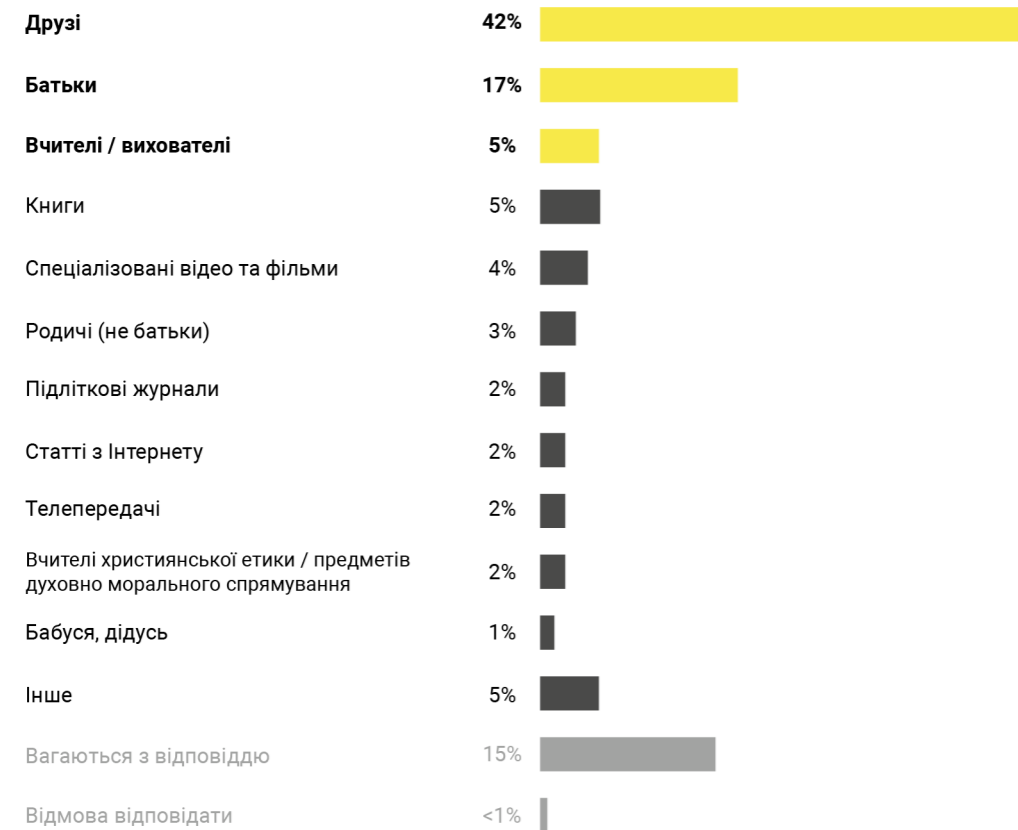
Розвиток технологій залишив свій відбиток на виборі інших (нетипових) джерел інформації. Так Інтернет став першим джерелом інформації про секс для 8% респондентів віком 16-25 років (серед усіх респондентів відповідний показник – 2%), розважальні фільми та відео частіше ніж інших інформували респондентів віком 16-35 років (5% проти 3% серед усіх респондентів), спеціалізовані фільми та відео частіше за інших використовували респонденти віком 26-35 років (5%), а у групі 46-60 відносно частіше використовувались книги (7% проти 5% серед усіх респондентів).

¹ Серед тих, у кого такий досвід був (75%).

² Респондентам було запропоновано перелік із 13 емоцій / відчуттів, які може викликати слово "секс". Вони мали можливість обрати не більше трьох. Різниця показників, відмічених * у таблиці, є статистично значущою для чоловіків та жінок.

Першоджерела інформації про секс

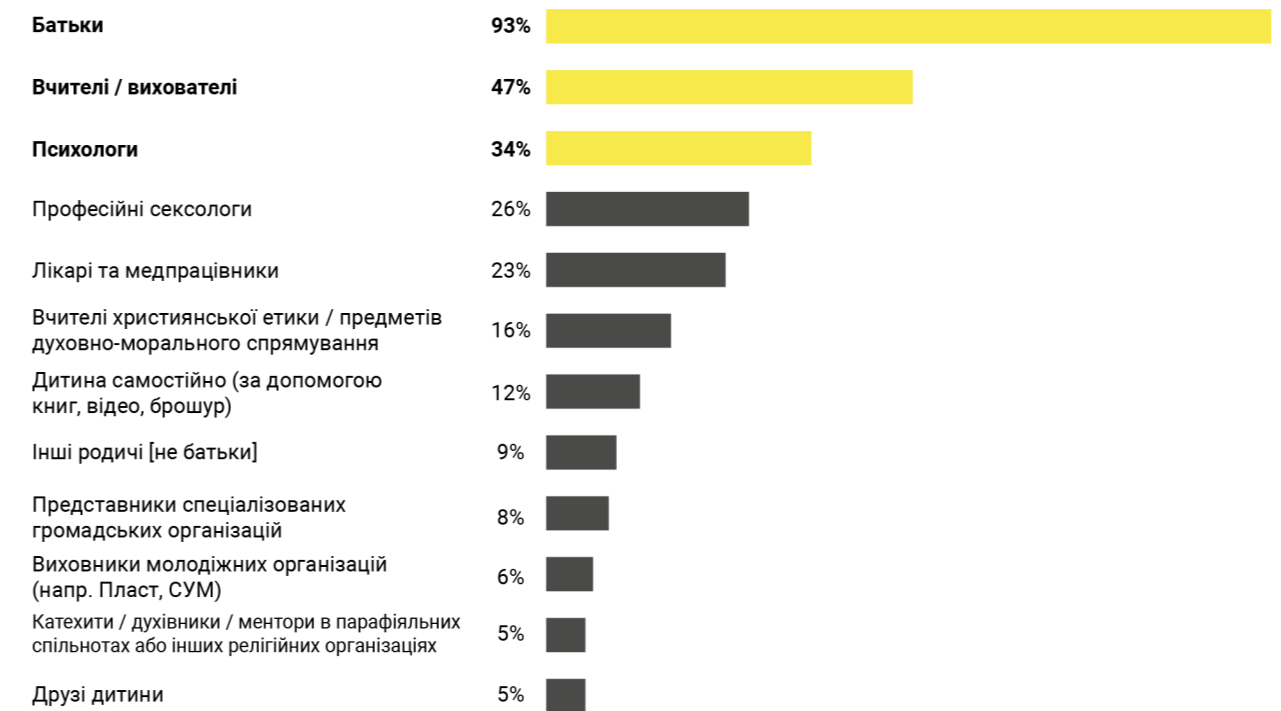
З огляду на свій досвід чи ні, першочергову відповідальність за секспросвіту учасники дослідження покладають на батьків дітей (93%). Серед інших відповідальних: вчителі та вихователі (47%), психологи (34%), сексологи (26%), працівники сфери охорони здоров'я (23%).

12% респондентів вважають, що дитина самостійно може набути усіх необхідних знань із книг, брошур чи відео.

Ми зафіксували ряд цікавих відмінностей у відповідях респондентів з різних регіонів України на це питання:

- Найбільш схвально до залучення в процес сексуальної просвіти фахівців зі сфери медицини, психології та сексології дивляться респонденти з центрального кластера (35%, 50% та 39%, відповідно). Часто про включення до процесу психологів говорять також мешканці Сходу та Півдня (38% і 37%).
- Вчителів та вихователів відповідальними за цей процес частіше визнають мешканці Заходу та Сходу (52% та 54%, відповідно), аніж мешканці Півночі чи Півдня (42% та 41%; показник для Центру – 48%).
- Участь у секспросвіті вчителів християнської етики схвалюють на Заході та Півдні (26% та 17%, відповідно), а от інших релігійних представників [катехитів / духівників / менторів у парафіяльних спільнотах або інших релігійних організаціях / товариствах] як просвітителів обирають здебільшого тільки на Заході (9%).

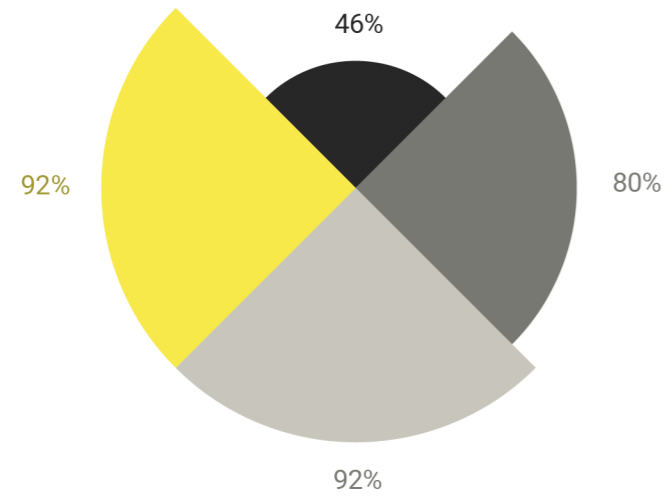
Відповідальні за секспросвіту

Компоненти сексуальної освіти для дітей різного віку²

умовні позначення

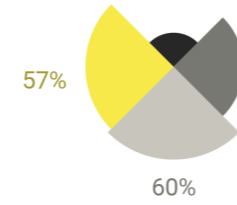
до 8 років 9-13 років 14-15 років 16-17 років

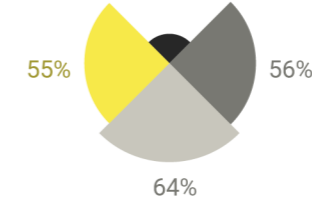
Частка респондентів, які вважають секспросвіту необхідною для дітей певної вікової групи

Гігієна інтимних частин тіла

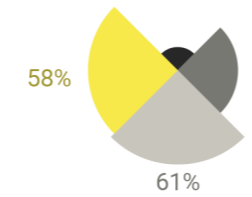
Толерантність, повага до інших

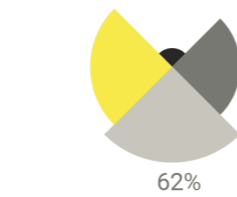
Сексуальна безпека в Інтернеті

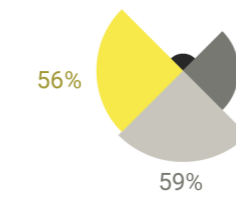
Анатомічні особливості хлопців та дівчат (менструації / полюції)

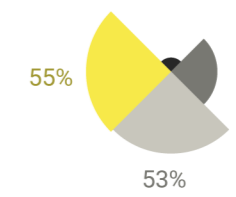
Приватність, вміння виставляти межі та говорити «ні», розрізнення приємних і неприємних дотиків

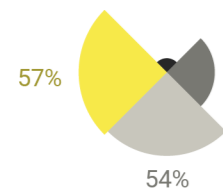
Поняття сексуального насилля та способи протидії

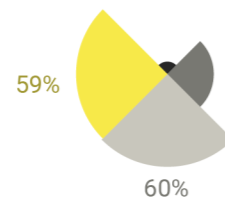
Духовний аспект стосунків

Гендерна рівність та гендерні стереотипи

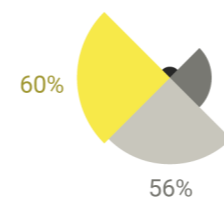
Релігійні аспекти сексуального виховання та значення сексуальності у людському житті

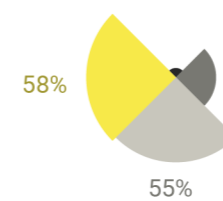
Романтичні відносини, побудова стосунків

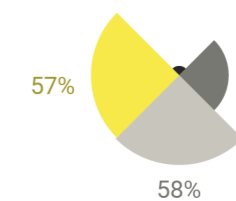
Прийняття себе та своєї сексуальності

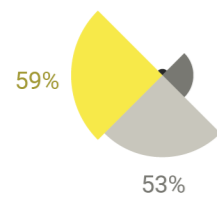
Права людини та сексуальність

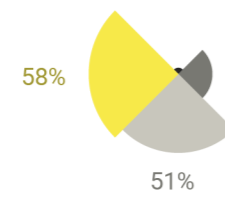
Репродуктивне здоров'я

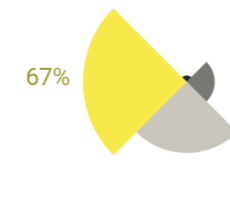
Способи попередження і подолання сексуальних залежностей (у тому числі від порнографії)

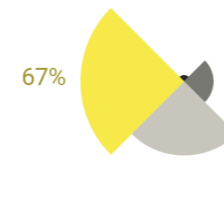
Форми сексуальної поведінки та задоволення

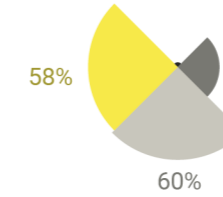
Впорядковані і неспорядковані форми сексуальної поведінки

Відповідальне батьківство

Призначення сексуального життя для вираження подружньої любові та дарування життя

Методи / засоби контрацепції

² Вибір компонентів секспросвіти здійснювався респондентами, які загалом вважають необхідною сексуальну просвіту для дітей певного віку. Але в таблиці наведено % серед усіх респондентів; таким чином ми спостерігаємо підтримку того чи іншого компартаменту серед усієї популяції.

В основі переліку компонентів секспросвіти – "Стандарти сексуальної освіти в Європі", створені ВООЗ у 2010 році. До основних тем входять відносини, цінності, права, культура та сексуальність, поняття гендеру, насильство та безпека, skills for health та благополуччя, особливості розвитку людського тіла, сексуальність і сексуальна поведінка, сексуальне і репродуктивне здоров'я. Окремі компоненти, зокрема, "Духовний аспект стосунків", "Релігійні аспекти сексуального виховання та значення сексуальності у людському житті", "Способи попередження і подолання сексуальних залежностей (у тому числі від порнографії)", "Впорядковані і неспорядковані форми сексуальної поведінки", "Призначення сексуального життя для вираження подружньої любові та дарування життя" були додані до переліку на запит Замовника.

Компоненти сексуальної просвіти для дітей різного віку

	До 8 років	9-13 років	14-15 років	16-17 років
Частка респондентів, які вважають секспросвіту необхідною для дітей певної вікової групи	46%	80%	92%	92%
Гігієна інтимних частин тіла	40%	49%	43%	38%
Анатомічні особливості хлопців та дівчат (менструації / полюції)	17%	58%	45%	31%
Прийняття себе та своєї сексуальності	8%	35%	56%	45%
Форми сексуальної поведінки та задоволення	4%	20%	53%	59%
Впорядковані і неспорядковані форми сексуальної поведінки	4%	22%	51%	58%
Поняття сексуального насилля та способи протидії	12%	44%	62%	53%
Сексуальна безпека в Інтернеті	19%	56%	64%	55%
Методи / засоби контрацепції	3%	27%	60%	58%
Духовний аспект стосунків	11%	36%	59%	56%
Романтичні відносини, побудова стосунків	8%	30%	60%	59%
Репродуктивне здоров'я	6%	26%	55%	58%
Відповідальне батьківство	4%	18%	46%	67%
Права людини та сексуальність	7%	27%	56%	60%
Толерантність, повага до інших	22%	45%	60%	57%
Гендерна рівність та гендерні стереотипи	9%	30%	53%	55%
Призначення сексуального життя для вираження подружньої любові та дарування життя	4%	19%	48%	67%
Приватність, вміння виставляти межі та говорити "ні", розрізнення приємних і неприємних дотиків	15%	39%	61%	58%
Способи попередження і подолання сексуальних залежностей (у тому числі від порнографії)	6%	32%	58%	57%
Релігійні аспекти сексуального виховання та значення сексуальності у людському житті	9%	31%	54%	57%
Інші аспекти	<1%	<1%	<1%	<1%
Без уточнення	6%	2%	1%	5%

СЕКСПРОСВІТА ДЛЯ ДІТЕЙ

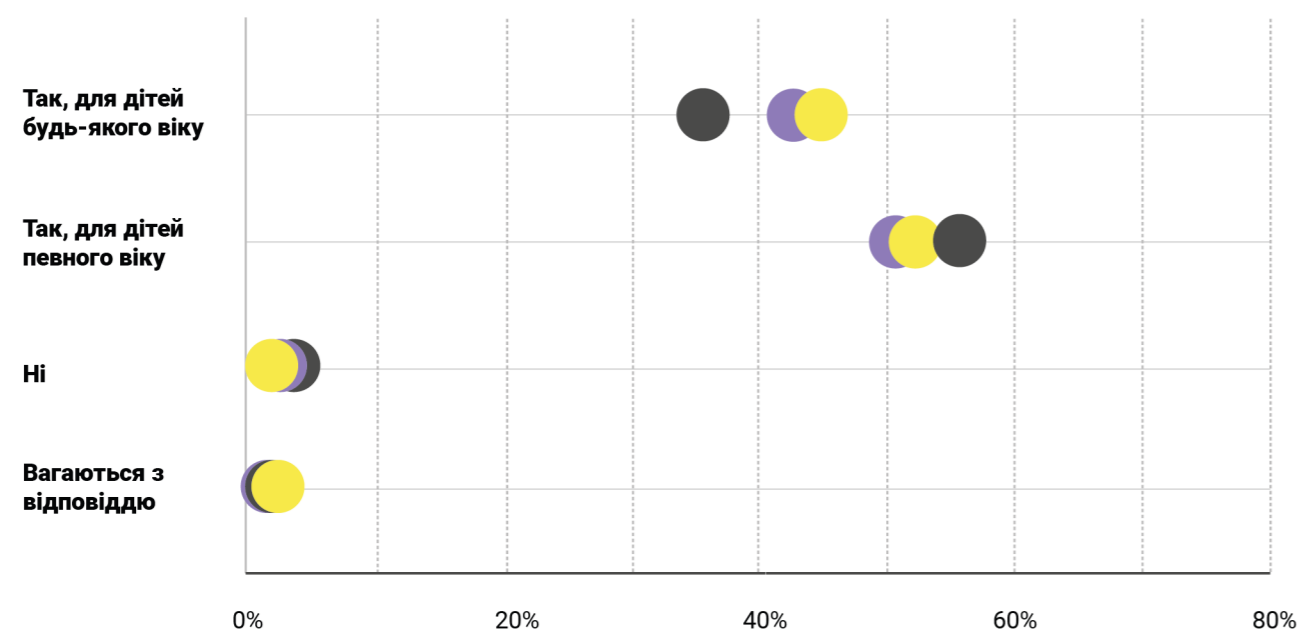
96% українців вважають секспросвіту дітей необхідною. 43% вважають її необхідною безвідносно до віку дитини, 53% – називають вік, коли слід починати цей процес. 46% вважають доречним його починати ще до 8 років, 80% – у віці 9-13 років, 92% – після 14 років.

Примітно, що серед респондентів-батьків є більше прихильників ранньої та системної секспросвіти: у цій групі 45% вважають сексуальну просвіту необхідною у будь-якому віці [серед респондентів без дітей цей показник становить 37%].

Необхідність сексуальної освіти для дітей

умовні позначення

● Загалом ● Респонденти з дітьми ● Респонденти без дітей

Прихильників секспросвіти для дітей до 8 років найменше – 46%. Серед тем, які вважається доречним порушувати в цьому віці: гігієна інтимних частин тіла (40%), толерантність, повага до інших (22%), сексуальна безпека в Інтернеті (19%), анатомічні особливості хлопців та дівчат (17%).

80% респондентів вважають необхідною сексуальну просвіту для дітей віком 9-13 років. У цьому віці учасники опитування вважають доречними розмови про анатомічні особливості хлопців та дівчат (58%), сексуальну безпеку в Інтернеті (56%), гігієну інтимних частин тіла (49%), толерантність, повагу до інших (45%), поняття сексуального насилля та способи протидії (44%).

92% респондентів підтримують ідею секспросвіти серед підлітків у віці 14-16 та 16-17 років. Більшість пропонувані освітні компоненти отримують підтримку близько (чи більше) половини респондентів [за винятком гігієни інтимних частин тіла (43% для підлітків 14-15 років та 38% для підлітків 16-17 років) та анатомічних особливостей хлопців та дівчат (45% і 31% відповідно)]. Водночас присутня певна ротація пріоритетності освітніх компонентів:

- Теми, які доречніше розглядати у віці 14-15 років: прийняття себе та своєї сексуальності (56%), поняття сексуального насилля та способи протидії (62%), сексуальна безпека в Інтернеті (64%).
- Теми, які доречніше розглядати у віці 16-17 років: відповідальне батьківство (67%), призначення сексуального життя для вираження подружньої любові та дарування життя (67%), впорядковані і неупорядковані форми сексуальної поведінки (58%), форми сексуальної поведінки та задоволення (59%).

02

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЛЯ

СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЛЯ

ПОШИРЕНІ УЯВЛЕННЯ ПРО СЕКСУАЛЬНЕ НАСИЛЛЯ

Згідно з 153 статтею Кримінального кодексу України, сексуальним насиллям вважається вчинення будь-яких насильницьких дій сексуального характеру, не пов'язаних із проникненням в тіло іншої особи, без добровільної згоди потерпілої особи. Дії сексуального характеру, що включають пенетрацію, вчинені без згоди однієї зі сторін⁴, класифікуються зґвалтуванням.

Водночас, 14% українців обмежують сексуальне насилля виключно категорією “зґвалтування”; 15% прирівнюють згоду на поцілунок або пестощі до згоди на секс. Побувають й інші стереотипи вже не пов'язані зі знанням законів **[див. графік]**.

На жаль, в Україні не доступна вичерпна статистика, яка б дозволила спростувати ці та інші міфи.

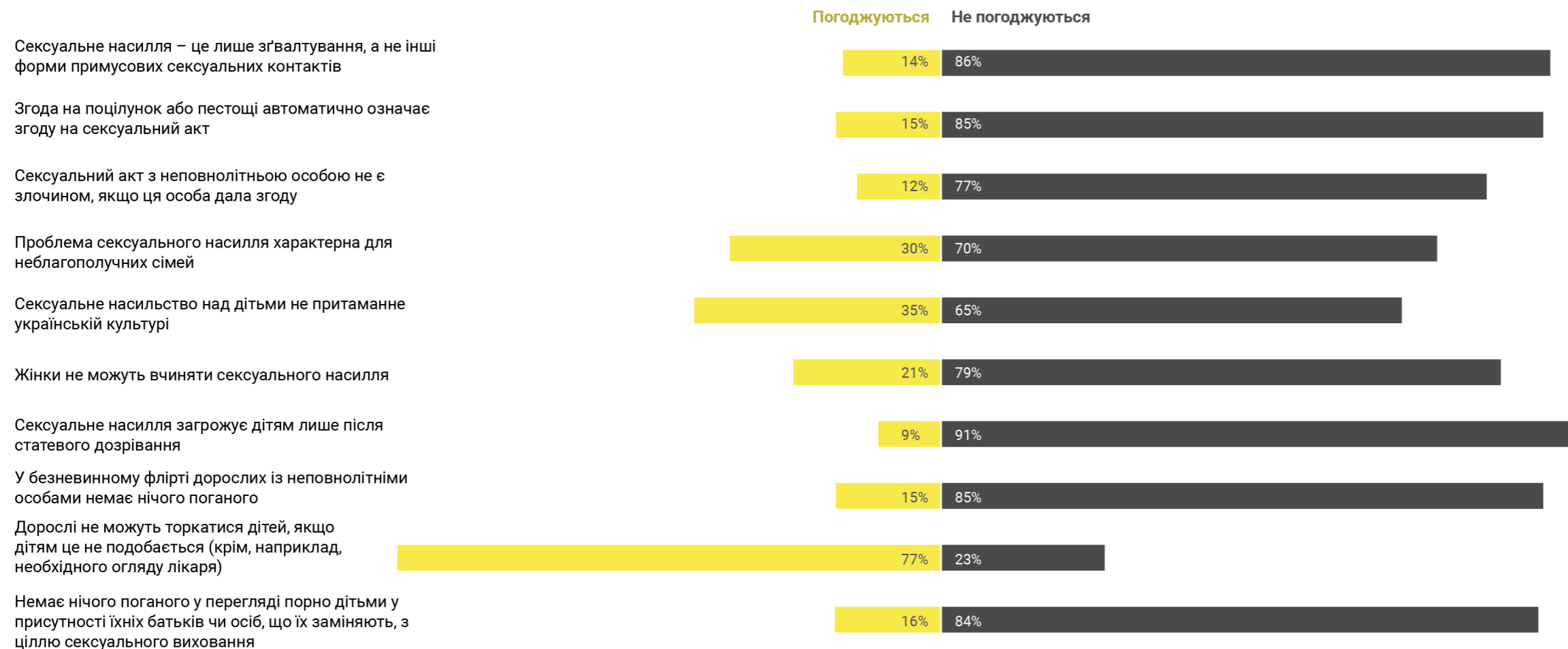
Сексуальне насилля українці трактують досить широко. Особливо, коли мова йде про неповнолітніх осіб. Понад 80% респондентів відносять кожную із пропонуваних дій (сексуального характеру) до сексуального насилля. Тут і секс за згодою [за винятком вікової групи 16-17 років, де показник 65%], і дотики до інтимних частин тіла без дозволу, і примусовий показ порнографії, й інші, більш очевидні, форми секснасилля.

Окремі позиції рідше маркуються сексуальним насиллям, коли вчиненні щодо / за участю повнолітніх осіб (показники, однак, дуже високі).

Мова, зокрема, про оральний секс (55%), секс за плату (64%), витріщання на інтимні частини тіла (65%) та підглядання за оголеними людьми (65%), непроханий секстинг (небажані повідомлення сексуального характеру – 69%, небажані інтимні фото чи відео – 73%), ексгібіціонізм (75%).

Ніхто з учасників опитування не вважає секс за згодою у повнолітньому віці сексуальним насиллям.

Окремі уявлення щодо сексуального насилля

Сексуальне насилля – це ...

	До 8 років	9-13 років	14-15 років	16-17 років	18+
Сексуальний контакт зі згодою	89%	87%	82%	65%	0%
Сексуальний контакт без згоди	92%	91%	90%	91%	90%
Сексуальний контакт зі застосуванням фізичного насильства	91%	90%	92%	91%	91%
Сексуальний контакт з погрозою застосування фізичного насилля	91%	91%	92%	91%	90%
Сексуальний контакт, коли особа була у безпорадному стані (сп'яніння, втрата свідомості тощо)	88%	87%	90%	91%	88%
Сексуальний контакт за плату	88%	87%	88%	85%	64%
Примус до сексуального контакту за плату	89%	89%	90%	91%	84%
Сексуальна експлуатація батьками з метою отримання прибутку	90%	91%	92%	92%	88%
Насильницьке залучення до надання сексуальних послуг не батьками (іншими особами)	90%	89%	92%	93%	89%
Примусовий показ порнографії	91%	91%	90%	86%	80%
Примусова демонстрація сексуального контакту	91%	90%	90%	89%	83%
Примус показувати інтимні частини тіла	91%	91%	91%	89%	83%
Експібіціонізм – демонстрація статевих органів (часто публічна) заради задоволення	89%	89%	89%	85%	75%
Примус до торкання інтимних частин тіла інших людей	91%	91%	90%	91%	85%
Ігнорування прохань зупинитись під час прелюдії	87%	87%	88%	89%	81%
Отримання небажаних інтимних фото чи відео	88%	88%	87%	84%	73%
Дотики до інтимних частин тіла без дозволу	90%	91%	90%	89%	83%
Примусові пестощі інтимних частин тіла	90%	90%	91%	90%	83%
Фото чи відео зйомка оголеного/-ої без дозволу	89%	89%	90%	89%	83%
Фото чи відео зйомка сексуального акту без дозволу	88%	89%	90%	89%	82%
Оральний секс	88%	88%	88%	80%	55%
Настирливе витріщання на інтимні частини тіла	86%	85%	86%	80%	65%
Отримання небажаних повідомлень сексуального характеру	87%	86%	86%	81%	69%
Підглядання за оголеними людьми	86%	86%	85%	81%	65%
Не обрано нічого	5%	3%	2%	2%	4%

УЯВЛЕННЯ ПРО КРИВДНИКА ТА ЖЕРТВУ

Звинувачують у сексуальному насиллі переважно кривдника (77%). Водночас є серед респондентів і ті, хто бачить провину як кривдника, так і жертви (21%).

Найчастіше жертвами сексуального насилля щодо дітей стають особи у віці 9-17 років; так вважає 41% опитаних. 52% переконані – вік не має значення.

Кривдниками неповнолітніх, на думку опитаних, частіше за все стають особи, у віці 35-49 років (35%). Здебільшого це – незнайомці (62%), некровні родичі (41%), друзі / однокласники (33%) або інші знайомі (32%).

Згідно з даними RAINN⁵, у восьми з 10 випадків сексуальне насилля вчиняється тим, хто знає жертву.

Винні у секснасиллі

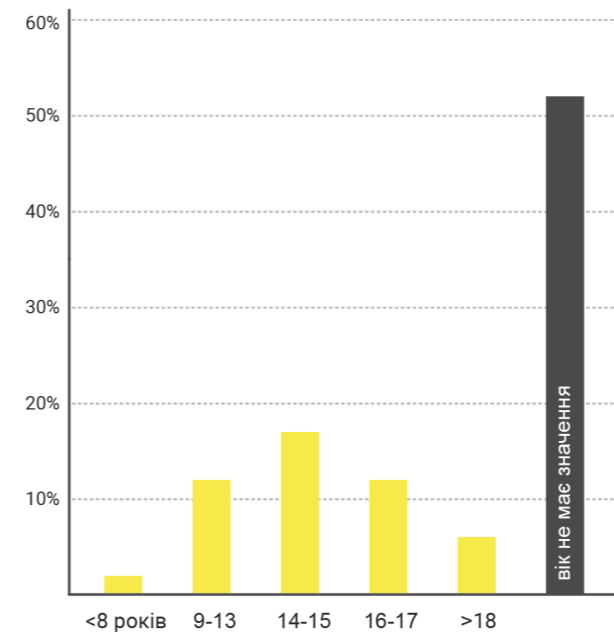

ВАЖЛИВО: ДАНІ, НАВЕДЕНІ НА ГРАФІКАХ, ІЛЮСТРУЮТЬ УЯВЛЕННЯ УЧАСНИКІВ ОПИТУВАННЯ ЩОДО КРИВДНИКА ТА ЖЕРТВИ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЛЯ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ ОСІБ ТА МОЖУТЬ НЕ ВІДПОВІДАТИ РЕАЛЬНІЙ СТАТИСТИЦІ.

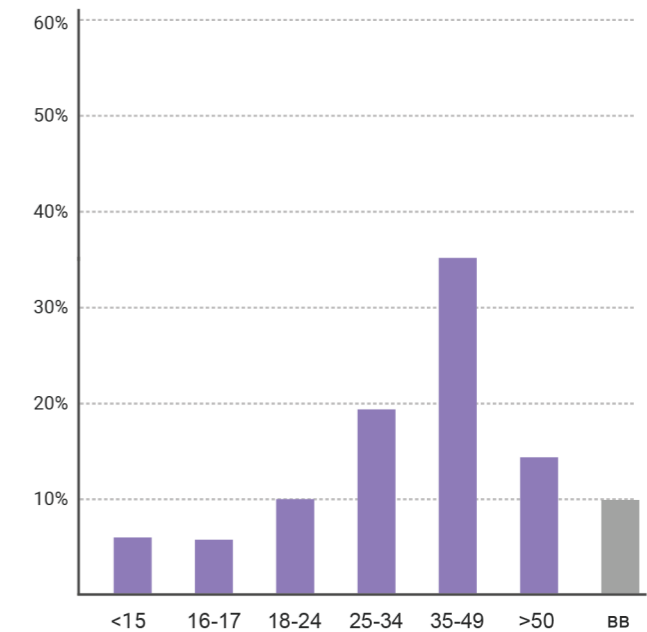
умовні позначення

- Той, хто чинить насилля
- Жертва насилля
- І кривдник, і жертва
- Ніхто

Вік дитини-жертви

Вік кривдника неповнолітніх

Зайнятість кривдника неповнолітніх

12%

Незайняті (безробітні або "підробляють" на різних роботах на короткий час)

5%

Правоохоронна діяльність (працівники поліції тощо)

5%

Робота, яка включає тактильні контакти (тренери, лікарі тощо)

2%

Релігійне сектантство

1%

Психологія, психотерапія

1%

Церковні спільноти

4%

Робота з дітьми (вчителі, вихователі тощо)

3%

Робота, яка передбачає наявність влади (політики, керівники тощо)

62%

Рід діяльності не має впливу на вчинення сексуального насилля

6%

Важко відповісти

"Близькість" кривдника і жертви

62%

Незнайомці

41%

Некровні родичі (приймні батьки, опікуни, вітчч тощо)

33%

Друзі, однокласники, одногрупники

32%

Знайомі

18%

Близькі родичі (сім'я, дідусі, бабусі)

18%

Далекі родичі (тітки, дядьки тощо)

7%

Брати / сестри

15%

Вчителі, тренери, вихователі тощо

3%

Вагаються з відповіддю

7%

Будь-хто

1%

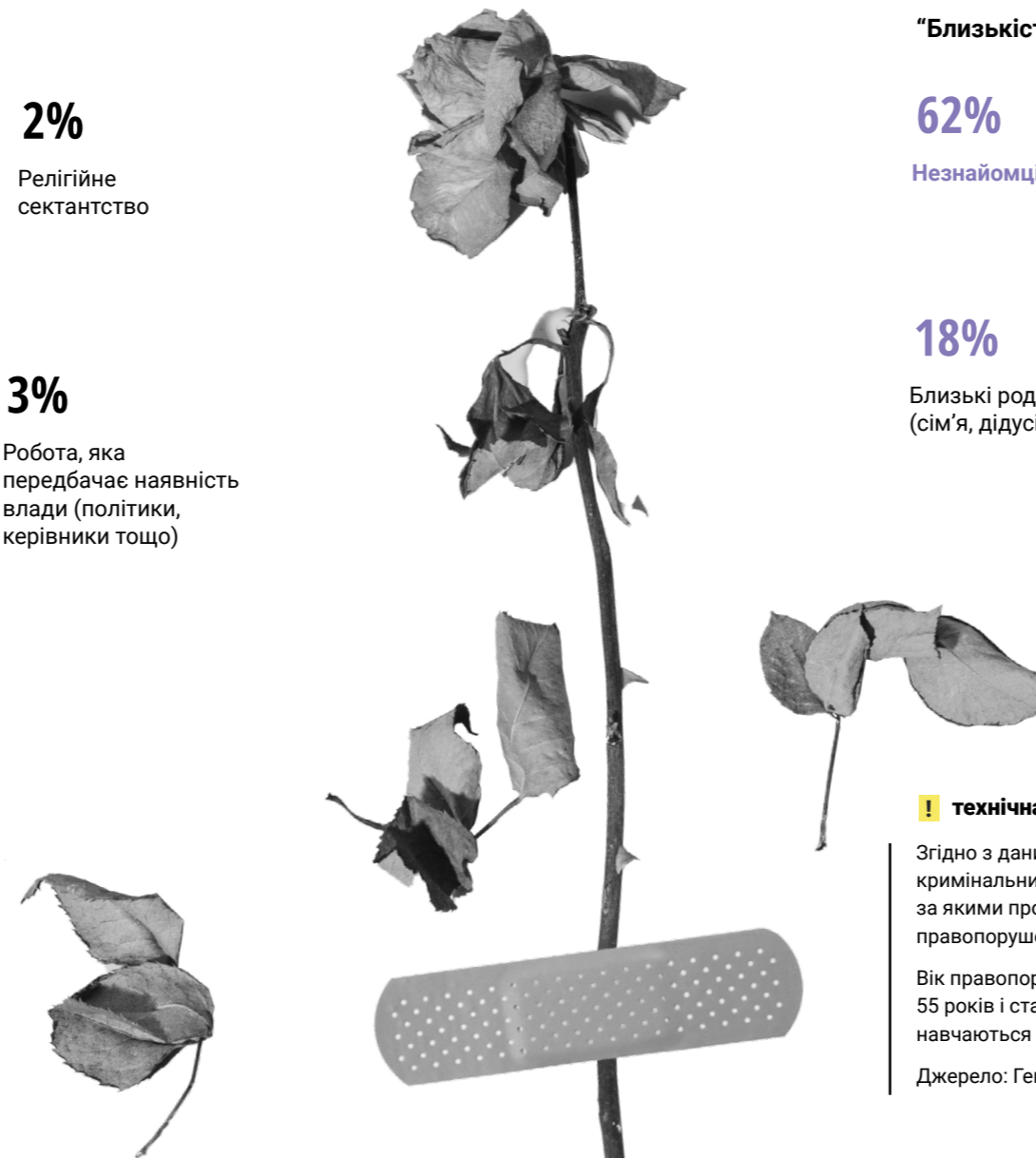
Люди із психічними порушеннями

! технічна інформація

Згідно з даними Генеральної прокуратури України у 2020 році зафіксовано 487 кримінальних правопорушень проти статевої свободи та статевої недоторканості особи, за якими провадження направлені до суду. Виявлено 342 особи, які вчинили кримінальне правопорушення за статтями 152, 153, 156 ККУ.

Вік правопорушників: до 18 років – 8%, 18-28 років – 31%, 29-39 років – 31%, 40-54 років – 24%, 55 років і старше – 6%. 68% із зафіксованих правопорушень вчинили працездатні особи, які не навчаються і не працюють; 6% – безробітні. Частка жінок серед правопорушників – 2%.

Джерело: Генеральна прокуратура України

ЖЕРТВИ СЕКСНАСИЛЛЯ

У межах опитування ми запитали респондентів, чи траплялися з ними коли-небудь різні ситуації, які можуть бути протрактовані як сексуальне насилля. На основі відповідей (та згідно з чинним законодавством) було визначено: близько 4% опитаних є жертвами зґвалтування в дитинстві, а 23% – жертви сексуального насилля та / або домагань⁶ (включно зі зґвалтуванням). Згідно з результатами опитування, жінки частіше за чоловіків стають жертвами сексуального насилля (25% проти 19%).

Серед респондентів, що в дитинстві стали жертвами сексуального насилля, рівною мірою представлені, як ті, хто розповідали комусь про ці випадки, так і ті, що мовчали⁷. “Слухачами” переважно ставали друзі / подруги, рідше – батьки чи інші родичі, вкрай рідко – вчителі чи інші знайомі. Респонденти, які ні з ким не ділились, часто аргументують свою позицію соромом чи страхом (в тому числі страхом бути засудженим) або небажанням розповідати.

4%

опитаних жертвами зґвалтування в дитинстві

23%

жертви сексуального насилля та / або домагань

Ситуації (сексуального характеру), в яких перебували учасники опитування в дитинстві (до 18 років)

⁶ При розрахунку частки жертв сексуальним насиллям або домагань в межах дослідження НЕ були враховані випадки показу порнографії, орального сексу (з особами, які старші 14 років), підглядання, коли особа була оголена та сексуальний контакт за згодою з особами віком, які старші 14 років.

⁷ Близько 40% розповідали про ситуацію кому-небудь, близько 43% – ні; 17% – не дали відповіді на уточнююче питання.

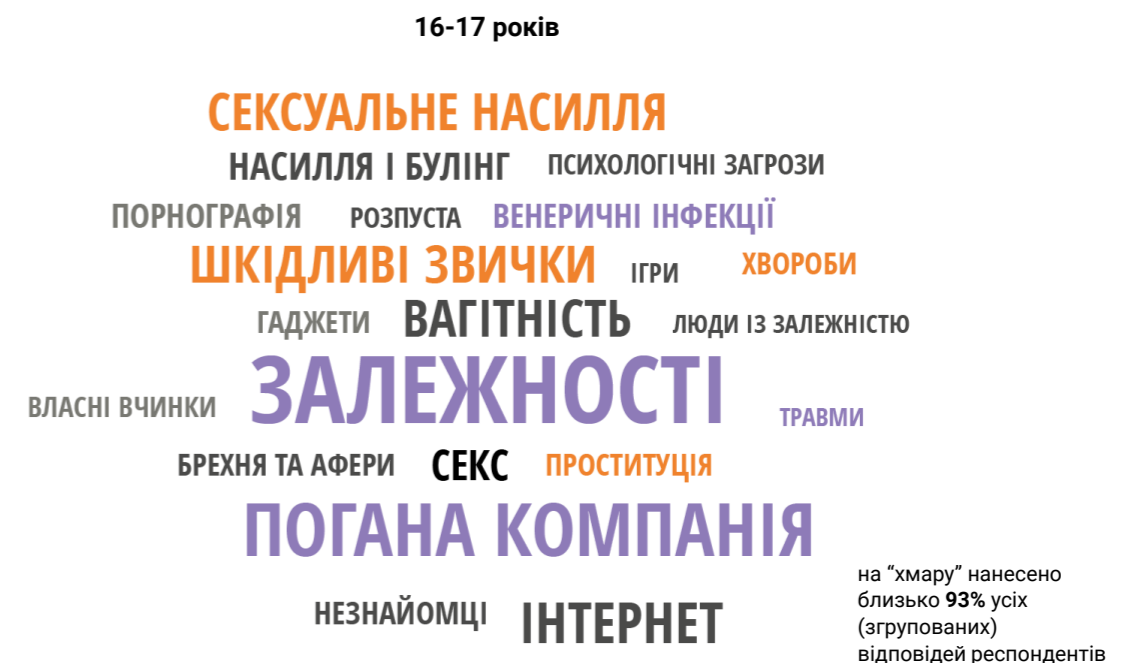
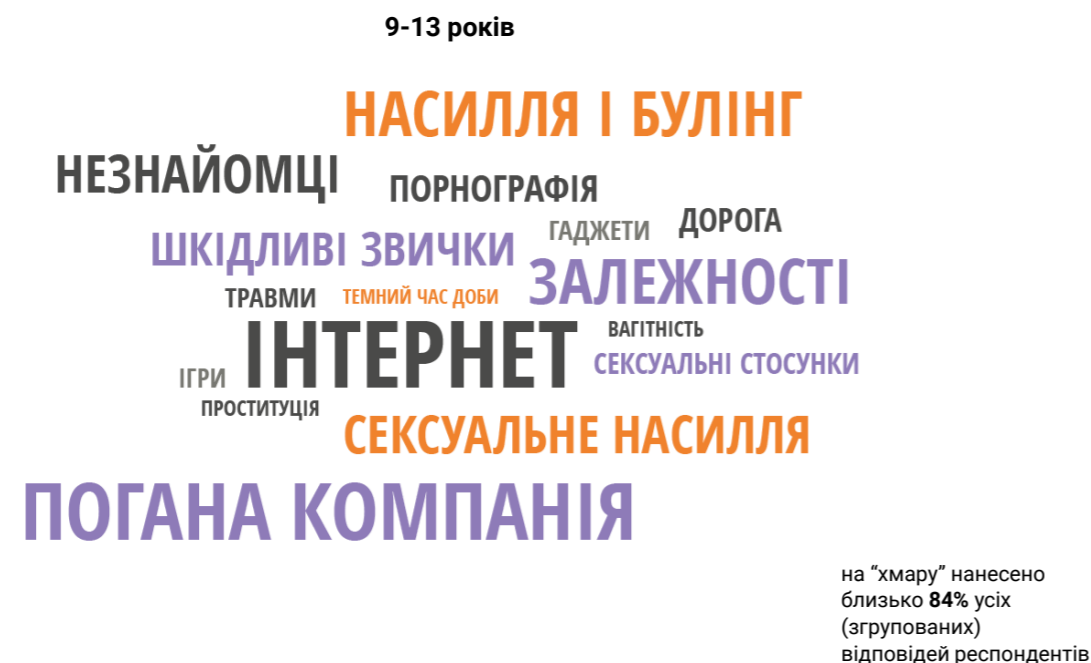
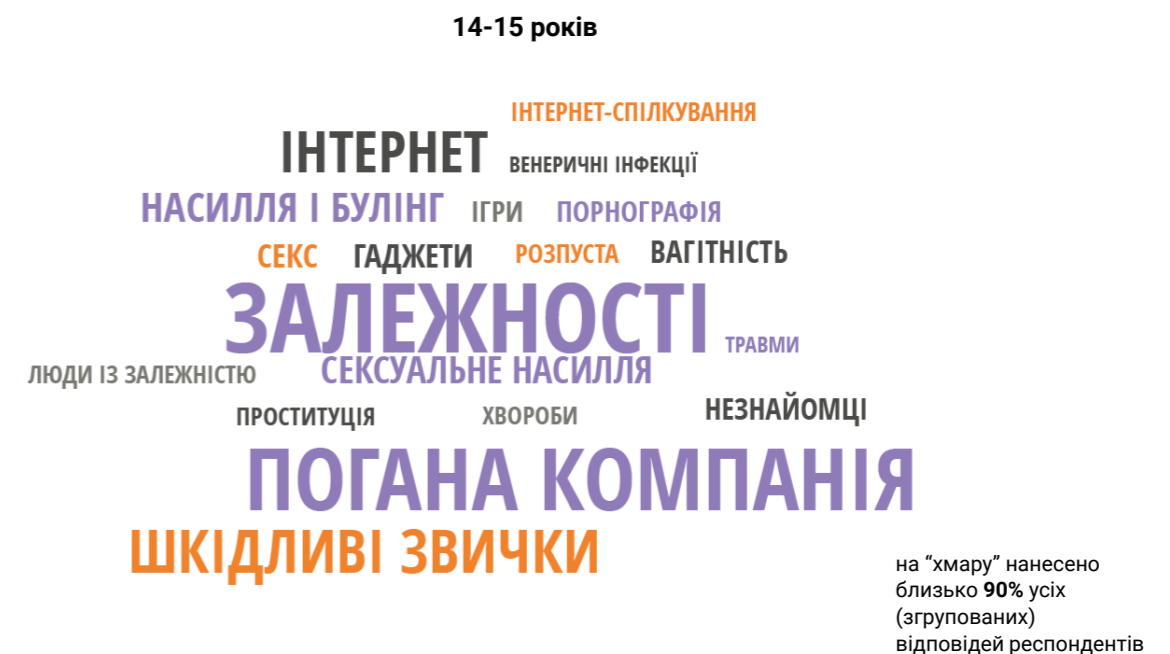
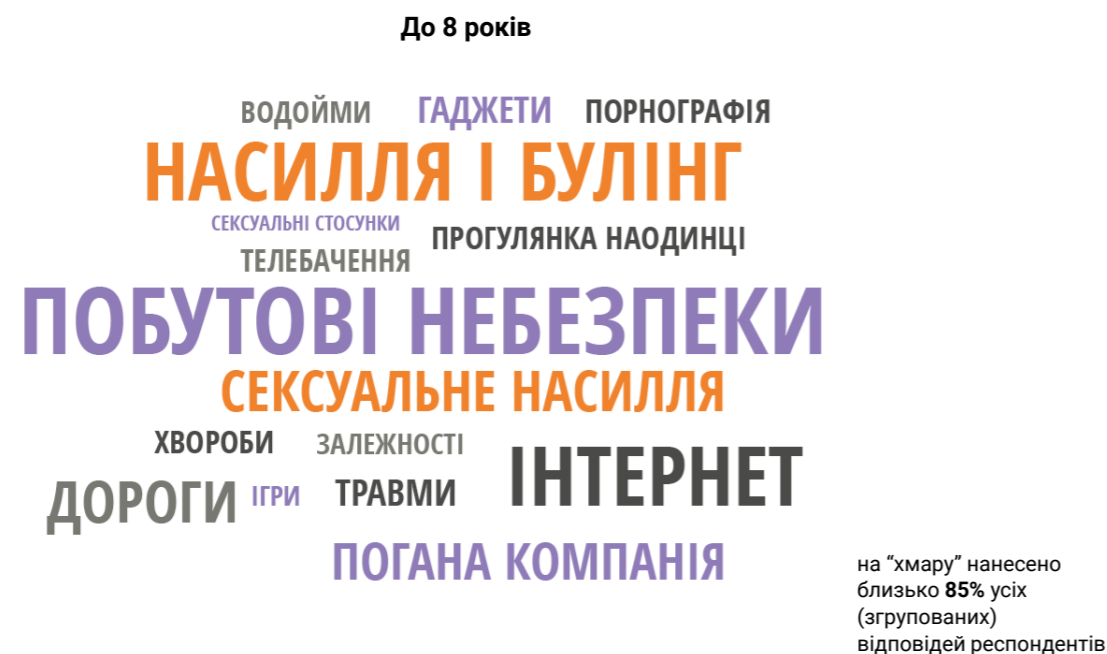
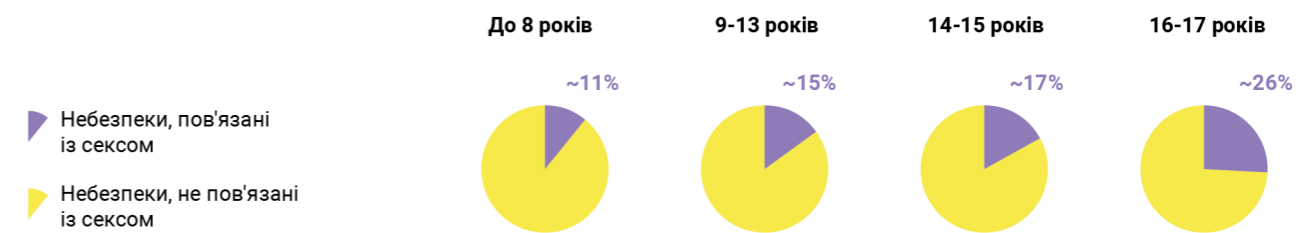
ЗАГРОЗИ ДЛЯ ДІТЕЙ

Яке місце сексуальне насилля займає у структурі небезпек для дітей? Щоб це з'ясувати, учасникам опитування було поставлено (відкрито⁸) запитання: "Від яких небезпек, на Вашу думку, варто оберегати сучасних дітей?" (з диференціацією за віком дитини). В результаті – отримано масив найрізноманітніших відповідей різного ступеню деталізації [на "хмари" нанесені узагальнені категорії].

Різні прояви сексуального насилля присутні серед небезпек, від яких варто оберегати дітей різно віку. І зі зростанням віку дітей – їхня частка тільки збільшується. Змінюється і характер загроз, пов'язаних з сексом. Якщо у віці до 13 років найчастіше згадуються секснасилля (педофілія, розбещення, сексуальні домагання, збочення etc) та порнографія, після 14 – ранні сексуальні контакти та вагітність.

Небезпеки, від яких варто оберегати дітей⁹

Небезпеки, від яких варто оберегати дітей

8 Без запропонованого переліку альтернатив; без підказки.

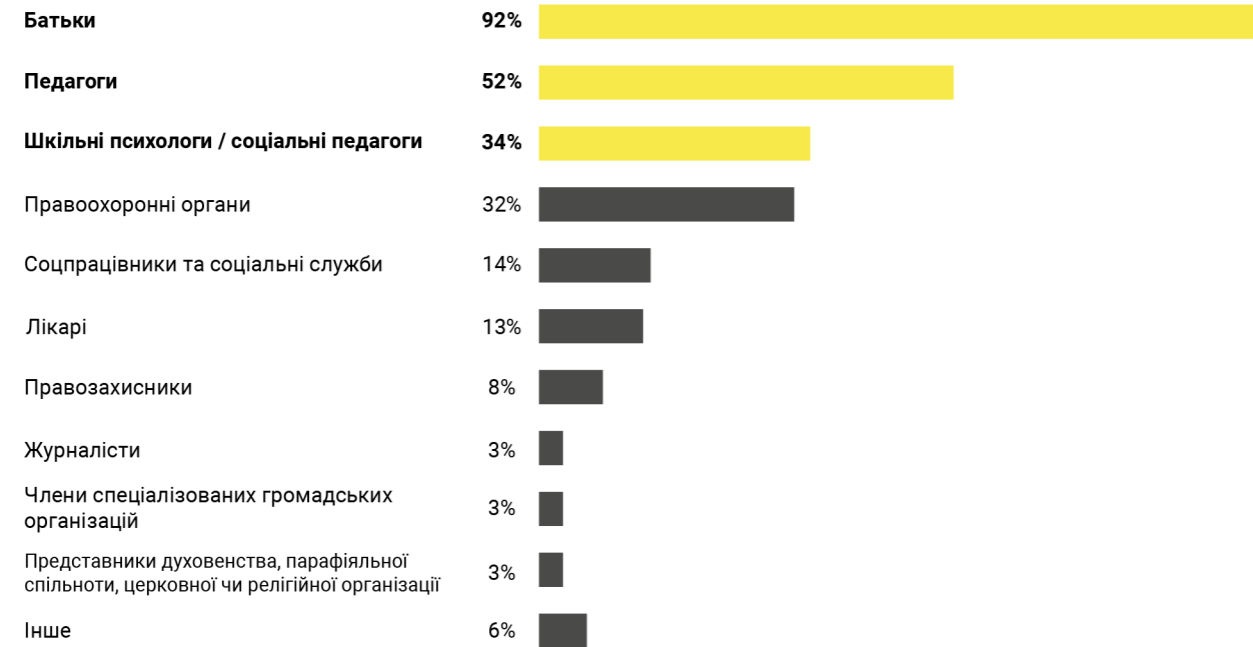
9 Розподіл умовний, адже мова про аналіз відкритих запитань. Варто також враховувати, що частина респондентів не дали відповіді на запитання: 10% щодо небезпек для дітей до 8 років, 11% – 9-13 років, 11% – 14-15 років, 13% – 16-17 років.

ПОВЕДІНКА У ВИПАДКУ ПІДОЗРИ ПРО РОЗБЕЩЕННЯ ДИТИНИ

Відповідальними за попередження сексуального насилля щодо дітей учасники опитування називають, передусім, батьків дитини (92%), далі – педагогів (52%), а також шкільних психологів / соціальних педагогів (34%) та правоохоронні органи (32%).

І все ж, 85% опитаних стверджують, що дорослі повинні проявляти активність для захисту сторонніх дітей, якщо мають підозри на факти сексуального насилля у їхній сім'ї. А що як підозри виникають щодо дитини у власній сім'ї?

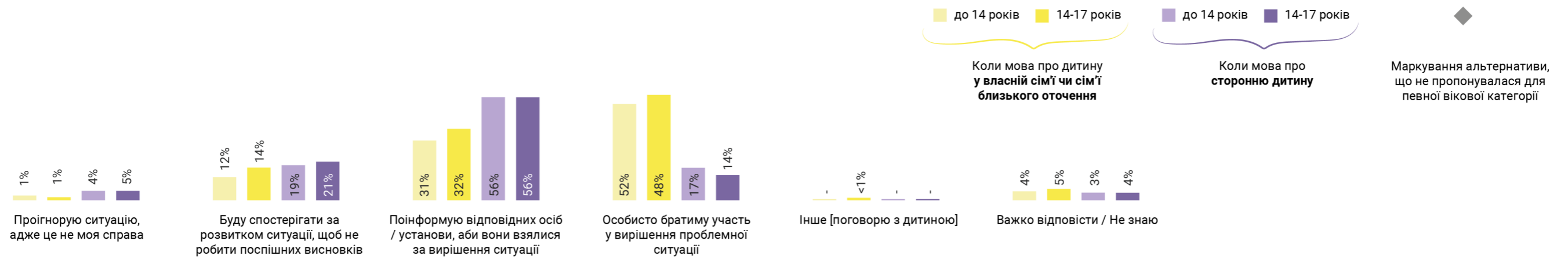
Відповідальні за попередження сексуального насильства щодо дітей

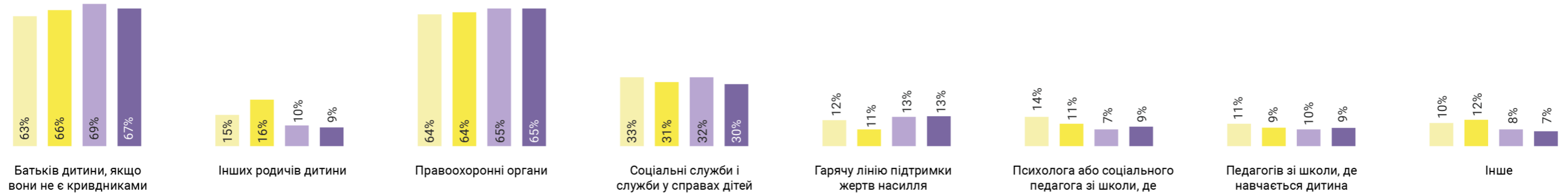
Описуючи свою поведінку в гіпотетичній ситуації, учасники дослідження декларують активніше включення у ситуацію із близькою дитиною (аніж чужою), безвідносно віку дитини. Порівняно незначні частки респондентів обирають шлях уникнення ситуації [що відповідає вищенаведеним даним цього ж дослідження]. Коли мова про сторонню дитину, типовою декларованою поведінкою є делегування відповідальності за вирішення ситуації. Зі своїми підозрами вони, в першу чергу, звернуться до батьків дитини (якщо вони не є кривдниками), у правоохоронні органи, соціальні служби та служби у справах дітей. Коли ж мова про дитину з власної сім'ї чи сім'ї близьких, частіше обирають особисте втручання.

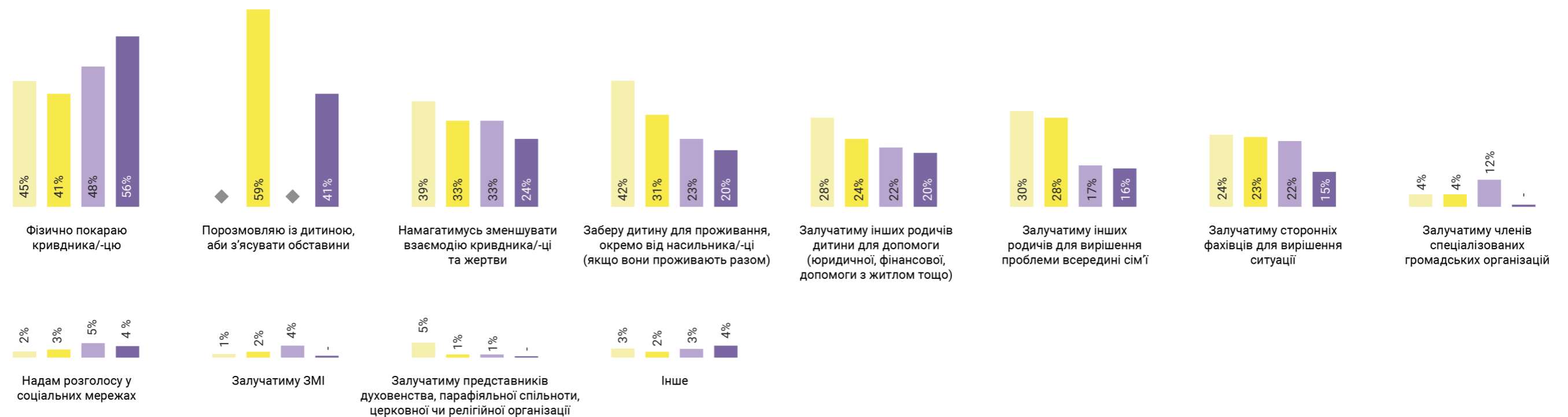
Декларовані моделі поведінки у випадку підозри факту сексуального насилля

Особи та установи, яких інформуватимуть респонденти про свої підозри щодо факту розбещення дитини [серед респондентів, які обрали відповідну декларовану позицію]

Форми особистої участі у вирішенні проблемної ситуації [серед респондентів, які обрали відповідну декларовану позицію]

WE FIND BRIGHT DATA FOR RIGHT DECISIONS

ЗНАХОДИМО ВІДПОВІДІ ДЛЯ ЛЮДЕЙ,
ЯКІ СТВОРЮЮТЬ СЬОГОДЕННЯ

БУДЬМО НА ЗВ'ЯЗКУ:

Дослідницька агенція Fama

@fama.agency

info@fama.agency

032 247 2912

fama.agency

Центр гідності дитини

@childdignitycenter

cdc@ucu.edu.ua

096 730 1926

ucu.edu.ua

